

ER DET NOEN SOM VIL SNAKKE MED OSS?

Barneperspektiver på samlivsbrudd.
Slik barn ser det -
Og slik terapeuter i familievernet ser det.

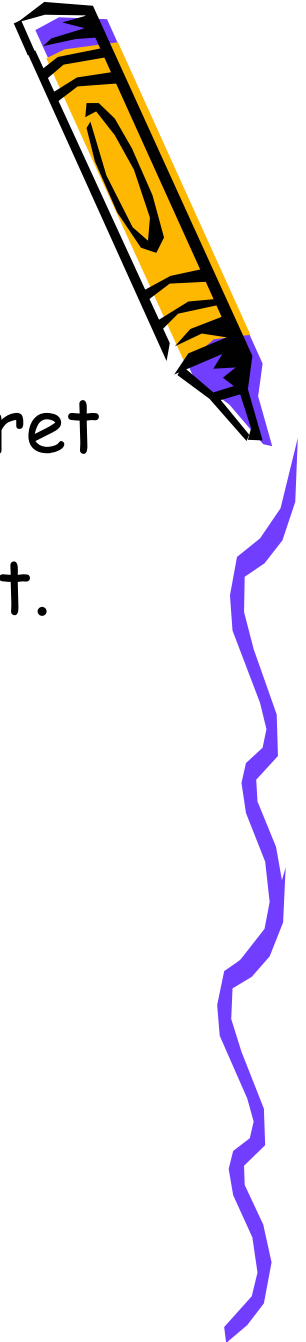
Nordisk kongress i familieterapi - Bergen 29.8.08

Bodil Lervik, Familiekontoret i Vest-Agder
Ella Kopperud, Familiekontoret i Aust-Agder

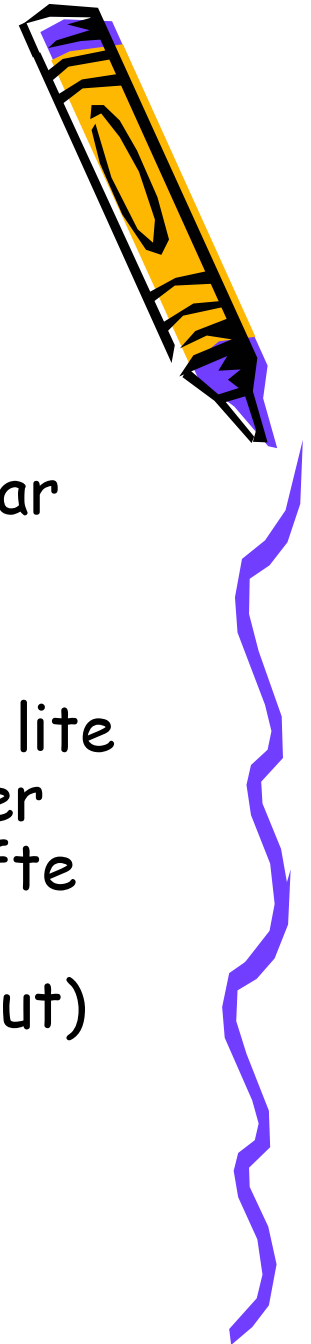

BARNEPERSPEKTIV(ER)

- Kunnskap om hvordan verden, helt konkret ser ut for barn. Det de ser, hører, opplever og kjenner er deres virkelighet.
(Tiller, 2002)
- Barns egen erfarte virkelighet, slik den framstår for dem og formidles av dem.
(Haugen, 2001)

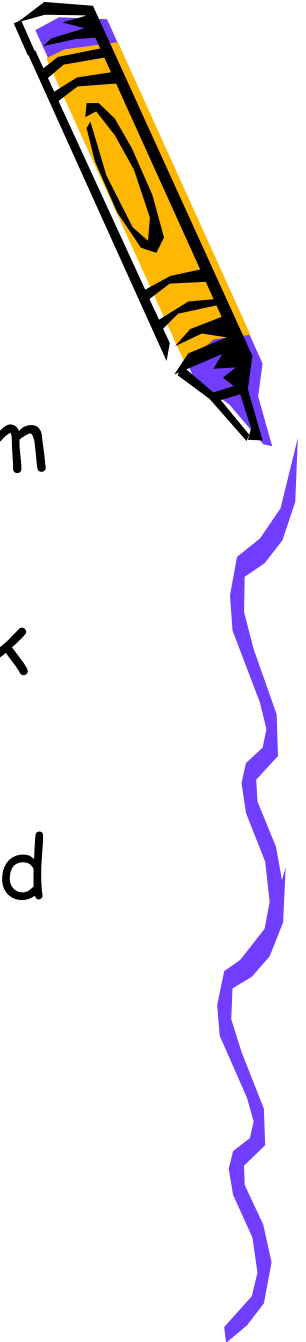

- "Det var så fint at jeg kunne snakke med deg alene, for da kan jeg si hvordan jeg egentlig har det"
(Oda, 10 år)
- "Jeg synes jo i det hele tatt at vi snakker for lite med barna.., og jeg tenker at barns stemmer er viktige.., til å beskrive situasjoner, og at de ofte opplever ting annerledes enn det foreldrene opplever"
("Mona", familieterapeut)

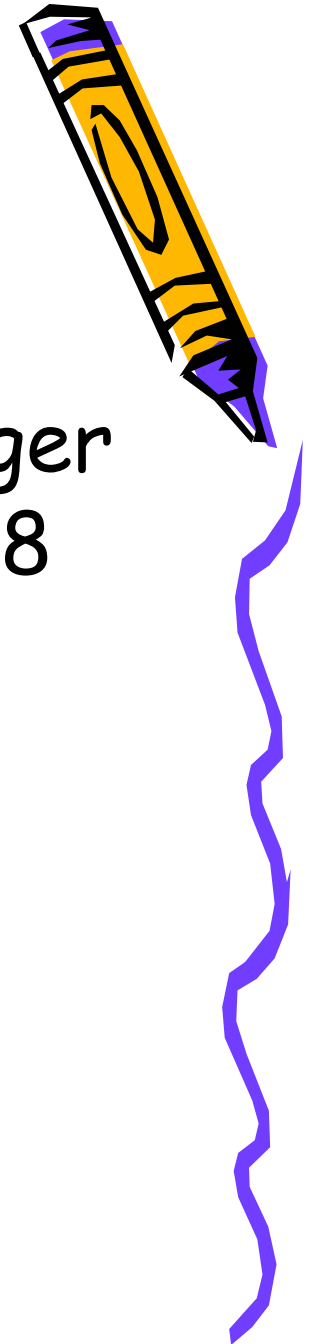

Hvorfor gikk du bare ?

- Dette handler om samlivsbrudd som skjer brått og uventet for barna fordi far eller mor hadde eller fikk ny kjæreste kort etter bruddet
- Dette er svært krisebetonte brudd som får høy prioritet ved familiekontoret

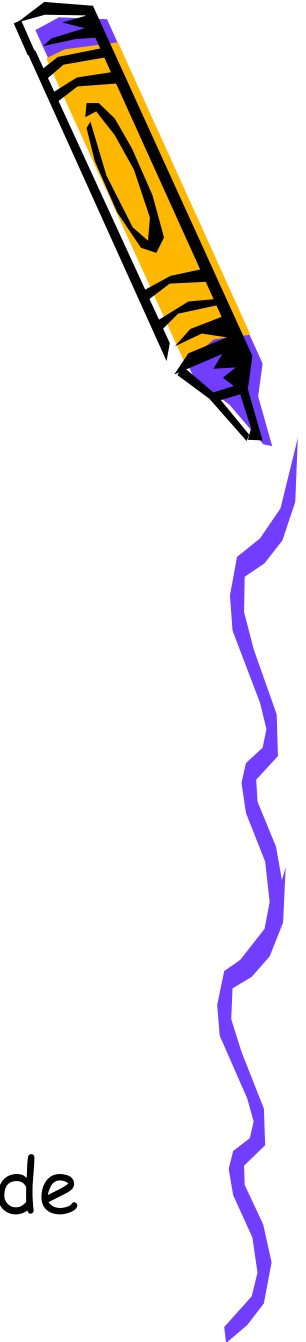

- Undersøkelsen formidler fortellinger til 10 barn og ungdom fra 7 år til 18 år som opplevde denne type samlivsbrudd mellom foreldrene.
- Min tidligere undersøkelse med 5 informanter i alder 16år til 22 år viser sammenfallende resultater.

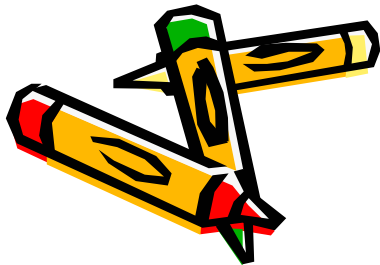
Hvordan få fram barnets stemme

- Barnet som medforsker
- Subjekt - subjekt
- Snakke fritt uten foreldrene
- Anonymisert
- Sikret oppfølging
- Terapeutiske ferdigheter/forskningsspørsmål
- ~~Quantitativ~~ kvalitativ fenomenologisk orientert metode

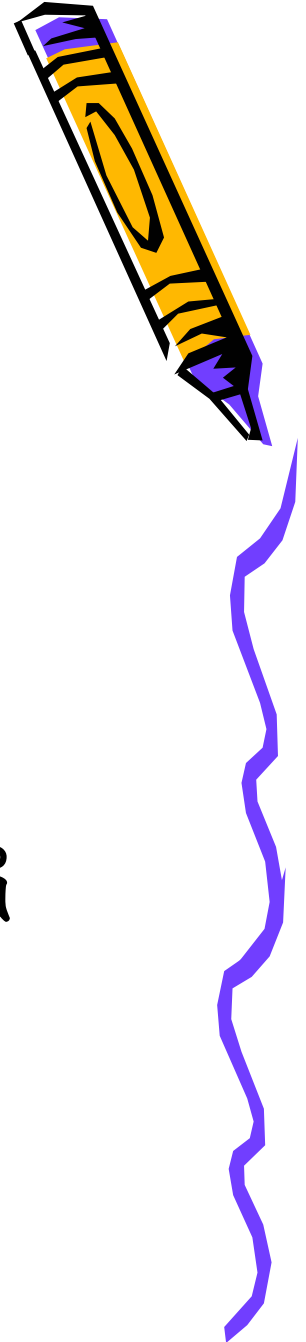
Sjokket

- "Jeg trodde vi hadde det bra. Det kom som "lyn fra klar himmel". Det var et mentalt jordskjelv. Neste dag var han flyttet."

Skammen

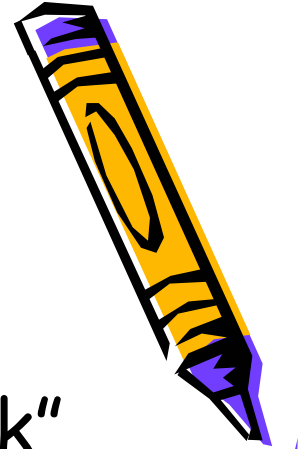
- Betydde jeg så lite for han at han bare gikk sin vei"
- "Det er flaut at han har fått ny kjæreste og det er det vanskelig å snakke om."

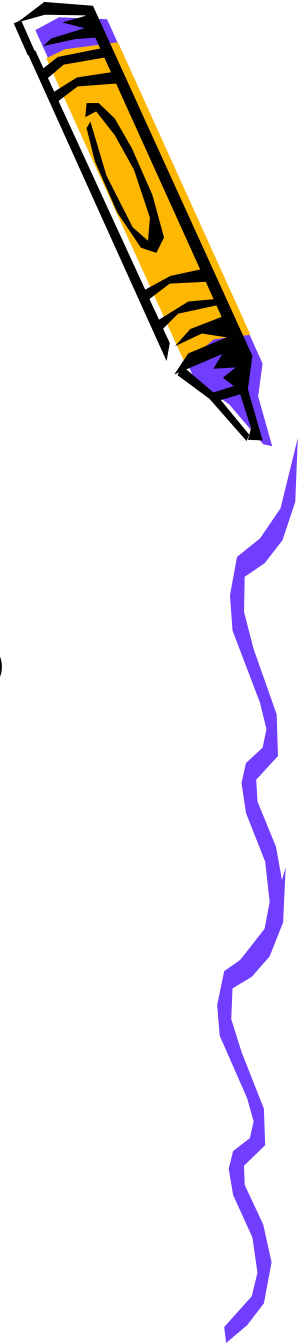
Sviket

- "Han har lurt meg og det er et stort svik"
- "Det knuste hele min verden"
- "Jeg var jo pappas jente. Han var så viktig for meg. Nå betyr den nye familien mer for han."
- "Jeg trodde aldri han kunne lyve så mye eller trampe på noen så til de grader"

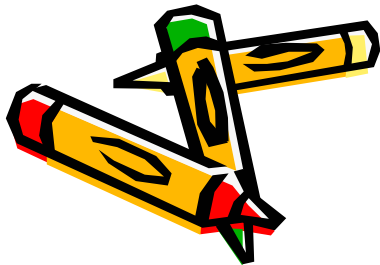
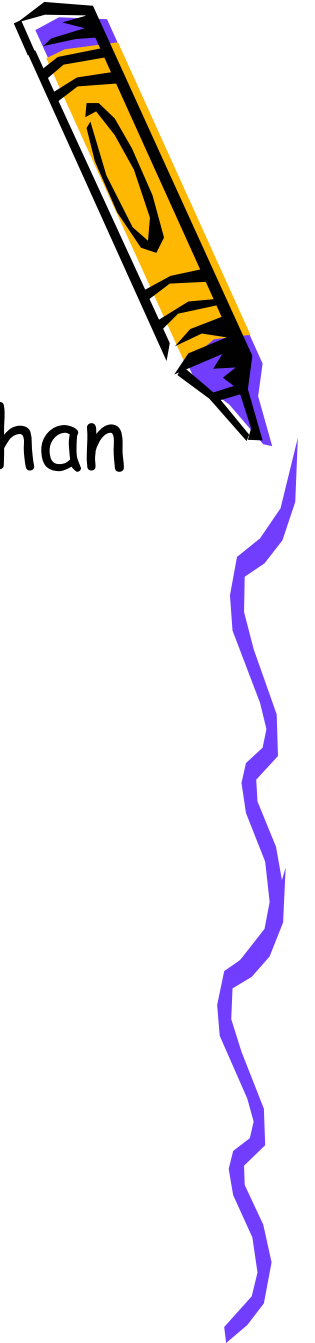
Sorgen

" Jeg betyr ikke så mye lenger for pappa. Han sier det, men da må han vise det i praksis for at jeg skal tro det."

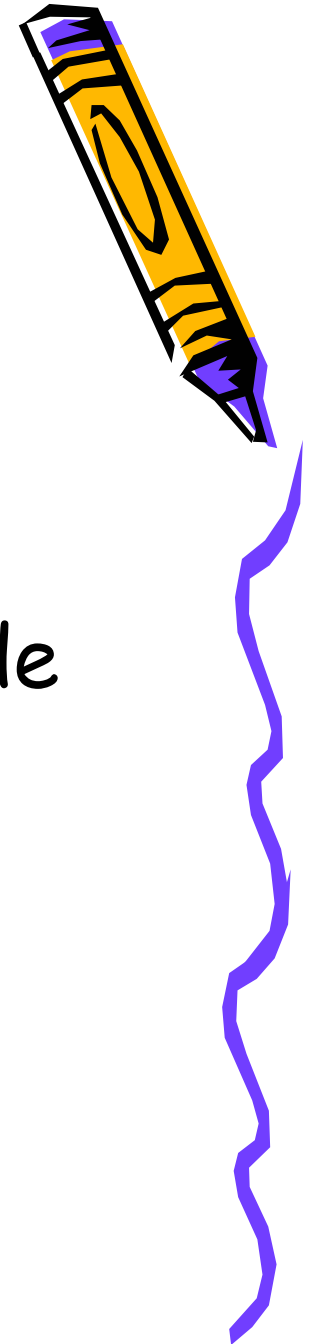
Savnet

- "Jeg savner pappa og skulle ønske han ville vært mer sammen med meg"
- "Jeg savner den familien vi engang var"

Livet etter skilsmissen

- tilpasningspresset
- konflikten mellom mor og far
- savnet etter den familien jeg hadde
- pappa er bare opptatt av den nye kjæresten og hennes barn
- jeg føler meg ikke velkommen av pappas nye kjæreste

Bekymring for foreldrene

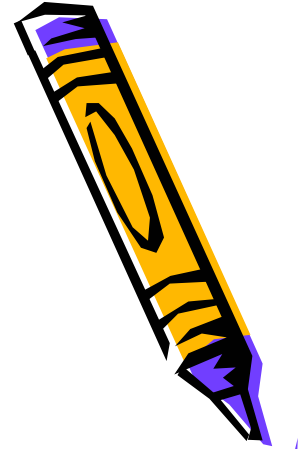
"Det var vondt å se at mamma var så lei seg. Jeg måtte være der for henne og skyve min sorg til side. Det ble så vanskelig å være barn.

Jeg tenkte at dette klarer jeg ikke mer. Jeg var redd for at hun skulle gjøre seg noe."

Analyse av funnene

- Store konflikter og bitterhet mellom foreldrene over flere år kan gi traumatiske stresssymptome
- Barnas selvfølelse blir svekket og preger deres liv
- Kan gi problemer i egne parforhold

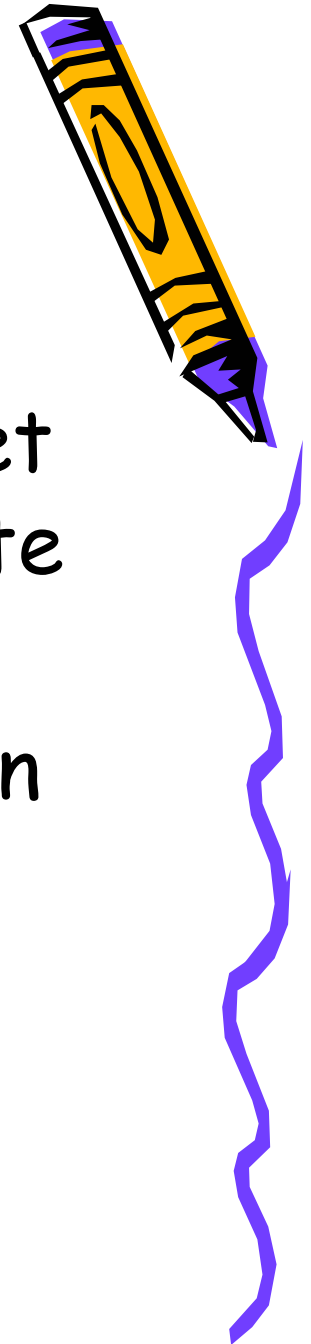

Myter og fakta

- **Myte:** Barn glemmer lett vonde opplevelser.
- **Fakta:** Barna i denne undersøkelsen husker og bærer med seg den vonde opplevelsen selv tre år etter bruddet.

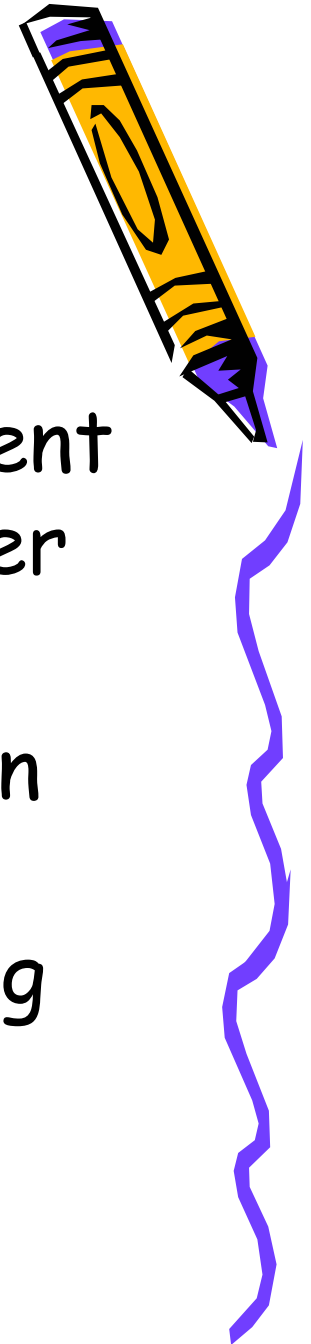

- **Myte:** Barn tilpasser seg raskt livet etter skilsmissen spesielt de yngste og de eldste.
- **Fakta:** Barna i denne undersøkelsen viste at de trengte lang tid på å tilpasse seg den nye situasjonen.

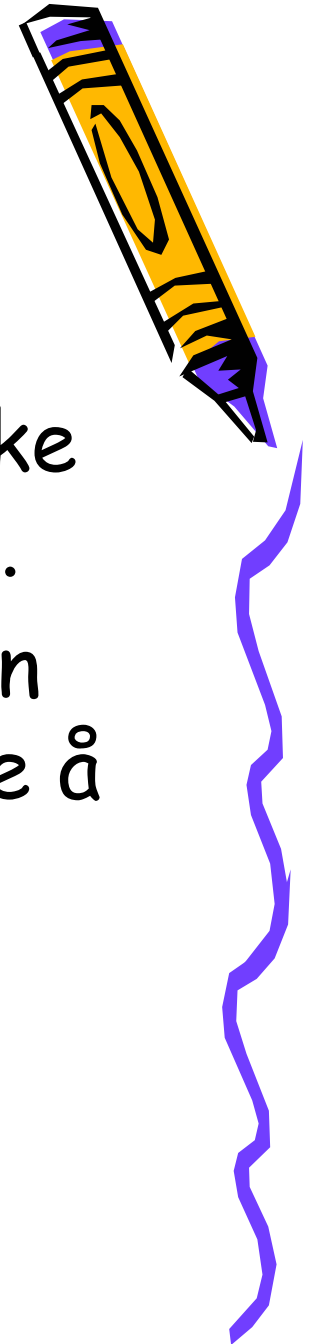

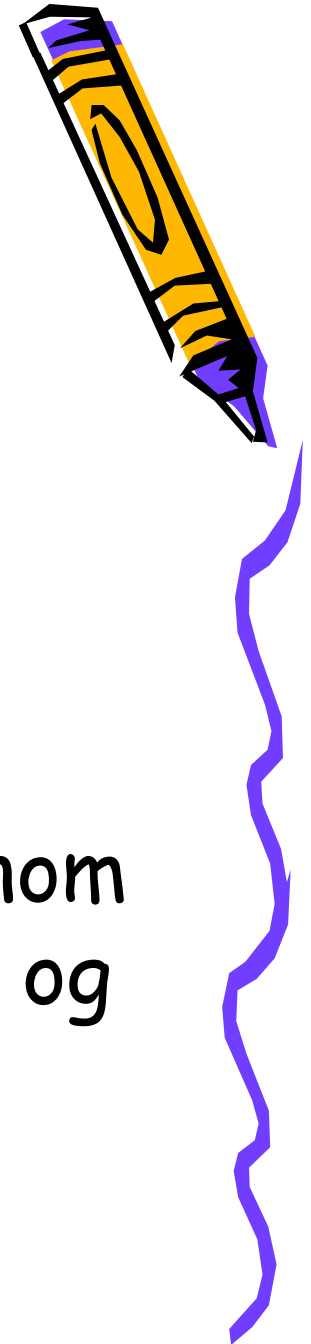
- **Myte:** Desto fortere barna blir kjent med den nye kjæresten til mor eller far, jo bedre vil det gå.
- **Fakta:** Barna i denne undersøkelsen savnet å få tid alene med den av foreldrene som flyttet og følte seg presset til å treffe den nye kjæresten for fort.

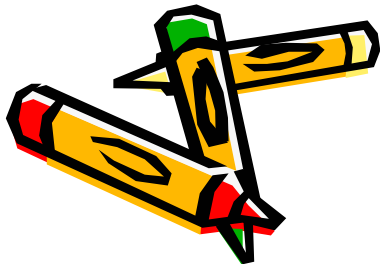
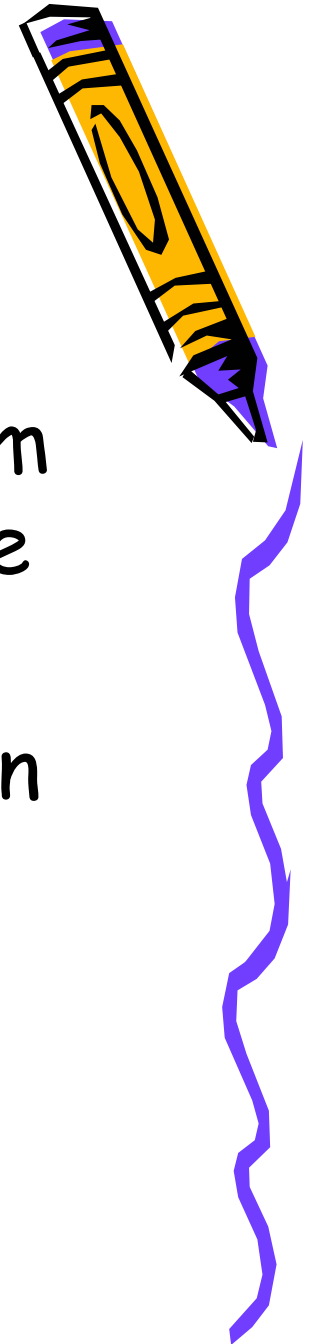
- **Myte:** Barn kan ta skade av å snakke om vanskelige tema som skilsmisse.
- **Fakta:** Barna i denne undersøkelsen ga tydelig uttrykk for av de trengte å snakke om det vonde.

- **Myte:** Når den forlatte part får problemer med å takle bruddet, hadde de antagelig problemer i forkant.
- **Fakta:** Informasjon gitt meg gjennom kollegaer viste at både foreldrene og barna ikke hadde problemer før samlivsbruddet.

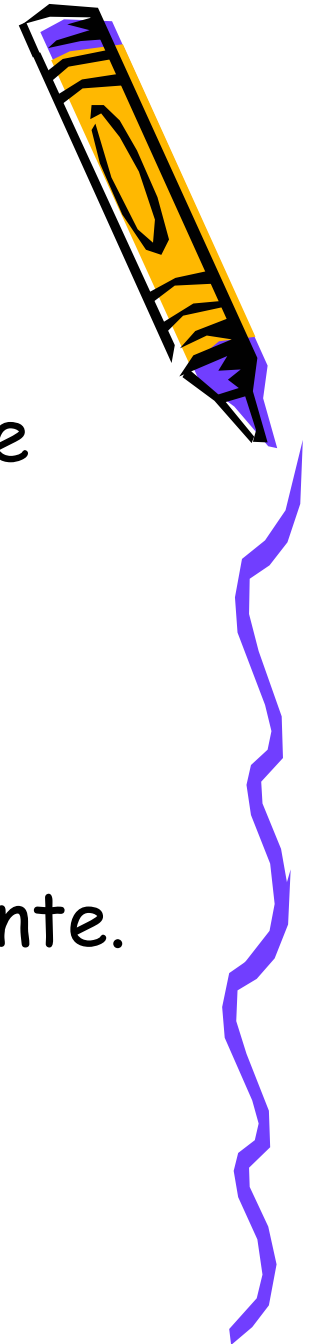

- **Myte:** Det er den forlatte part som er skyld i barnas motstand mot nye kjæresten og samværsforeldre.
- **Fakta:** Barna i denne undersøkelsen uttrykker skuffelse, svik og tilpasningspress som årsak til motstanden.

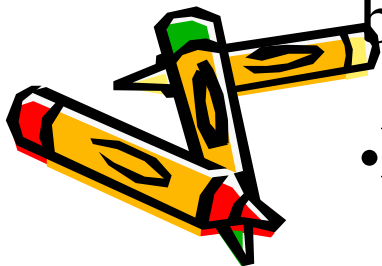
Hva sier barna at de voksne må gjøre.

- Gi oss mer tid til å sørge over den tapte familien før vi må presenteres for ny kjæreste.
- Ikke press oss til å tilpasse oss i en rekordfart
- Gi oss rom og tid til å være triste og sinte.

Hva mer sier barna

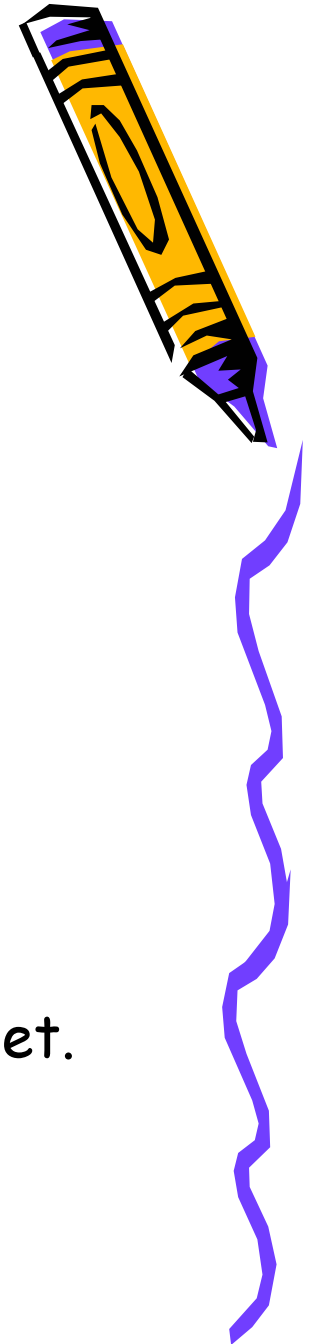
- Vis i praksis av vi fortsatt er betydningsfulle hos den som flytter og ikke bare si det i ord, da tror vi ikke på det.
- Vi trenger å være litt alene med den av foreldrene som flytter.
- Be oss om unnskyldning for det vonde som har blitt påført oss slik at ansvaret for det som har skjedd ikke blir på oss.
- Ikke snakk stygt om hverandre mens vi hører på

BARN PÅ FAMILIEKONTOR..?

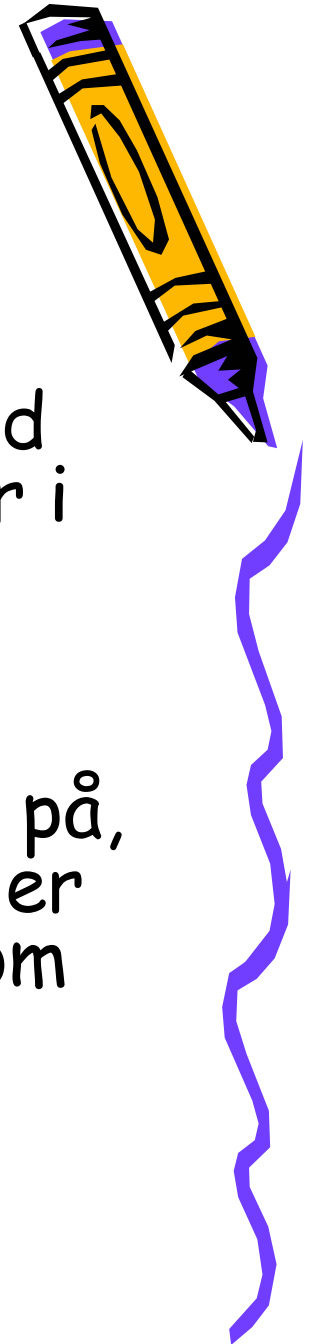
"Terapeutundersøkelsen"

- Diskursanalyse, basert på intervjuer med 9 familieterapeuter (6 kvinner og 3 menn) fra 3 familiekontor.
- Informantenes bakgrunn: psykolog, sosionom, barnevernpedagog, spesialpedagog, psykiatrisk sykepleier, 1 - 30 år i familievernet.
- "Funnene" diskuteres i relasjon til empiri om barn, samlivsbrudd og deltakelse i familieterapi, samt teoretiske perspektiver på selvutvikling og identitet.

Problemstilling

- Hvilke diskurser om barn, samlivsbrudd og familieterapi, tar familieterapeuter i bruk, når de arbeider med "delte" familier?
- Hvilken betydning har måten familieterapeutene bruker diskursene på, for hvordan samtaler med delte familier gjennomføres, og for hvilke temaer som berøres i samtalen?

Barn, samlivsbrudd og familievern

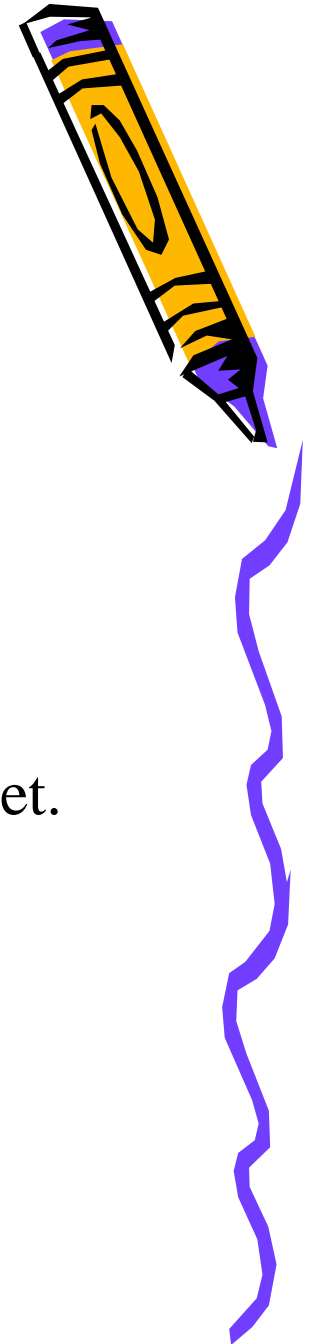
- 25 -30 000 barn, inklusive særkullsbarn, opplever hvert år foreldres samlivsbrudd, i form av separasjon, skilsmisse og oppløste samboerforhold (Noack 2005).
- 29 % av henvendelsene til familievern i 2006 handlet om foreldresamarbeidet (SSB 2007)
- 47 % av henvendelsene handlet om parforholdet
- 4,4 % av samtalene var med barn til stede
- 65 % av alle meklinger i 2006 ble utført av familievern
- 80 % av meklerne har sjelden eller aldri med barn i meking (Smørdal & Thuen 2004).

Barnekonvensjonen (1989)

Alle barn har rett til:

- omsorg og beskyttelse
- deltakelse og innflytelse
  - Barnet har rett til å si sin mening i alt som angår det. Barnets meninger skal telle (art.12)
  - Barnet har rett til ytringsfrihet, til å få og gi informasjon og ideer av alle slag og på alle måter (art.13)

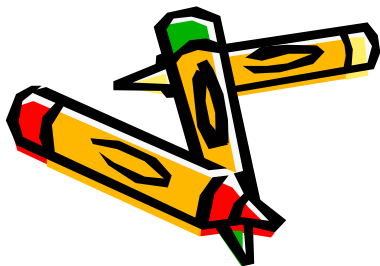

Barneloven

"§ 31. Rett for barn til å vere med på avgjerd.

Etter kvart som barnet blir i stand til å danne seg egne synspunkt på det saka dreiar seg om, skal foreldre høyre kva barnet har å seie før det blir teke avgjerd om personlege tilhøve for barnet. Det skal leggjast vekt på det barnet meiner alt etter kor gammalt og modent barnet er. Det same gjeld for andre som barnet bur hos eller som har med barnet å gjere.

Når barnet er fylt 7 år, skal det få seie si meining før det vert teke avgjerd om personlege tilhøve for barnet, mellom anna i sak om kven av foreldra det skal bu hos. Når barnet er fylt 12 år skal det leggjast stor vekt på kva barnet meiner."

Konkurrerende diskurser!?

- En diskurs konstruerer barn som sårbare mottakere av voksnes handlinger. Barna bør beskyttes mot foreldres konflikter, og mot å få ansvar for å løse disse. Barn blir ikke invitert til samtaler om samlivsbrudd og familieomforming.
- En annen diskurs konstruerer barn som kompetente og legitime deltakere i slike samtaler.
- En tredje diskurs konstruerer barn som avhengige deltakere med rett til å bli hørt og beskyttet samtidig.

Barna bør få slippe...

".., når alle sier: alle barn må høres, så tenker jeg: må de nå det, da? Hvorfor skal de det? (...)det har med mange ting å gjøre.., bl.a. at jeg har jobba lenge i barne- og ungdomspsykiatrien, - der fikk vi så mye erfaringer med at barna ble henvist med symptomer.., som var foreldrenes greie.., vi pleide å si: 'barna kommer med foreldrene sine'. Det har jeg erfart så mange ganger.., barn blir henvist, og i det vi begynner å ta oss av konflikten mellom foreldrene, har ikke barna symptomer lenger, vil ikke komme lenger, fungerer fint, men er veldig opptatt av at far og mor må gå her." ("Toril")

Å veilede foreldre

- *"... jeg gir jo av den fagligheten jeg har.., hvis de spør .., om barns reaksjoner.., hva kan man forvente av barn på ulike alderstrinn.., og så videre(...) der hvor det passer seg, (...)det kan gjerne være i forbindelse med at.. de lurer på: 'hva skal vi fortelle til barna våre?' Da kan jeg gjerne si noe om hva barn husker.., og hva barn vil forstå.. og hva barn vil være opptatt av.. og så videre.. ut i fra sånn som de er..." ("Nora")*

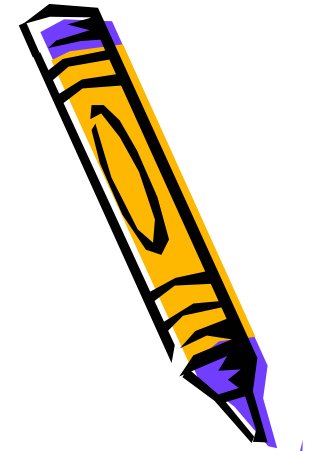

Begrunnelser for å ikke inkludere barn i samtalene

- Foreldrene er ansvarlige for samlivsbruddet og uenigheten om barna; - de må løse problemene. (Moral?)
- Ofte handler uenigheter mellom skilte foreldre om krenkelser og smertefulle erfaringer fra parforholdet. ("Skilsmisseterapi" evt. skille parforhold og foreldreskap)
- Det er foreldrene som har ansvar for, og er mest kompetente til, å snakke med barna om de vanskelige temaene, ikke terapeutene. (Råd og veiledning)

Barn liker ikke å snakke om det vanskelige..?

De færreste barn, er min erfaring, er fryktelig glad for å gå på et kontor og snakke.., sånn at... hva gjør vi med barna.., ved å trekke dem med, når det er foreldrene som har en konflikt..?" ("Toril")

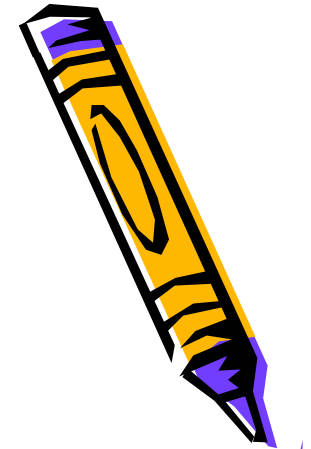
" (...) for de er så nysgjerrige.., stiller spørsmål, og så plutselig dukker det opp familiehemmeligheter som ingen har tenkt på..," ("Mona")

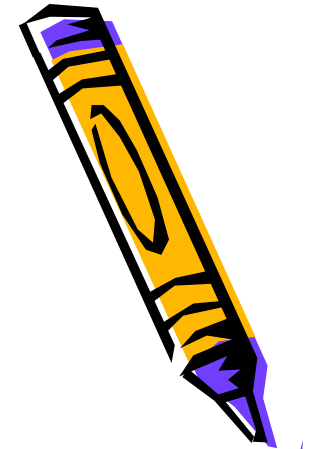

"Det er liksom mamma og pappa som kommer først, da..."

- Barn som opplever samlivsbrudd er:
  - bekymret for foreldrene og forsøker å bedre deres situasjon og lindre deres smerter
  - mer opptatt av foreldrenes enn egne behov og opplevelser, selv om de sier de kan støtte seg til foreldrene når de har det vanskelig etter samlivsbruddet
  - snakker nødvendig om skilsmissen; - vil ikke bli lei seg eller sette foreldrene i et dårlig lys
  - hvis de skal snakke med noen, foretrekker de noen andre enn foreldrene, av redsel for å såre eller belaste foreldrene unødige. (Flem 2001, intervjuet barn (10-18) om erfaringer med samlivsbrudd).

"Rethinking children's involvement in decision-making after Parental Separation"

- Barn ønsker å delta i samtaler om familieomforming etter foreldres samlivsbrudd.
- Barn håndterer stress ift. samlivsbrudd bedre når de blir behandlet som kompetente aktører som kommuniserer sine synspunkter, intensjoner og vanskeligheter, enn sårbare barn som ikke bør belastes med å mene noe om bo- og samværsordninger.
- Barn er mer kompetente enn man har antatt innenfor tradisjonell barne- og utviklingspsykologi. Hvorvidt barns stemmer kommer fram handler mer om voksnes evner og ferdigheter mht. å sørge for tillitskapende og støttende relasjoner og kontekster, enn barns alder og modenhet.
- Barns egne perspektiver på sin families situasjon, gir tilgang til andre forståelser av hva som er dette eller disse barnas beste, enn den allmenne tatt-for-gitt-heten av hva som er barns beste.
(Smith et.al. (2003) intervjuet barn(7 -18) om samlivsbrudd og deltakelse ift. bo- og samværsordninger)

Terapeuter like ikke å snakke med barn om det vanskelige..? - eller lojalitet til foreldrene..?

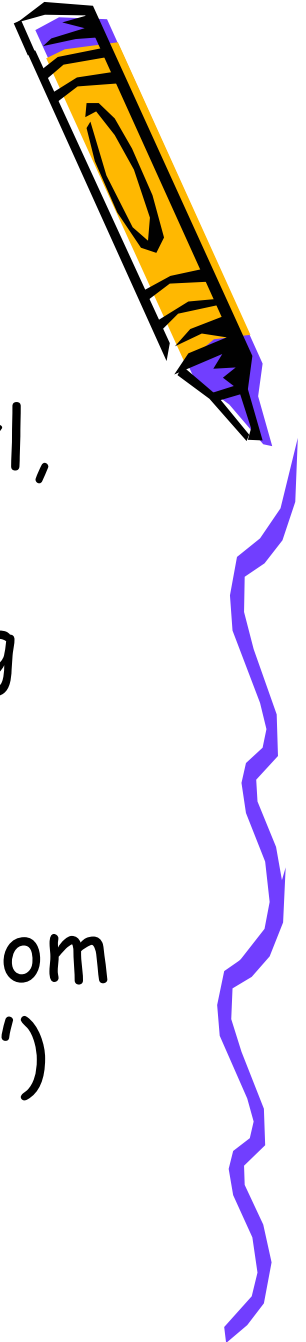
Jeg synes jo selvfølgelig at foreldres autoritet skal beholdes, i forhold til barna. Vi som terapeuter skal ikke gå over foreldres eget... jeg holdt på å si... ansvar for sine barn. Men.., det kan godt være at... vi da tar altfor stort hensyn til foreldre, fordi det er barn som får konsekvensene av foreldres samarbeid og mangel på samarbeid, og jeg kan godt se at dette kanskje også er litt fraskrivelse av ansvar for å virkelig gå inn i barns verden..."

("Ove")

...eller manglende tradisjoner?

- "Så er jeg litt skuffa over meg sjøl, at ikke jeg drar inn barna mer i meklinger, det har jeg tenkt at jeg gjerne vil, og kunne ønske at jeg hadde gjort mer av, og det er en unnfallenhet hos meg som handler om det å kunne rydde plass" ("Mona")

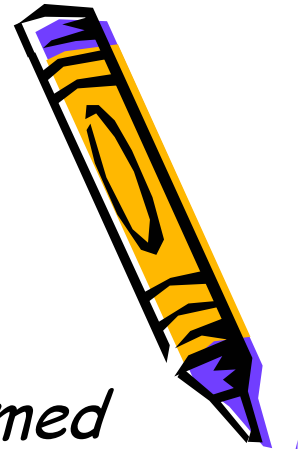
Samtykke og bestilling

- *"Jeg vet jeg har tilbudt meg: 'Vil dere at jeg skal snakke med barnet deres?' Og da har de sagt nei, uten nærmere begrunnelse (...) Jeg har vel på en måte tenkt at det er deres rett til å si nei takk..., jeg har vel sikkert argumentert allerede..., 'av og til kan det være nyttig at vi får snakke med barn..., kanskje kan barn kaste lys over denne konflikten dere går oppi..' og hvis de sier nei takk, tenker jeg at de tror ikke noe på det..., eller vil ikke (...) jeg får en følelse av at de er redde for at barnet f.eks. skal si 'jeg vil bo hos far', det vil ikke mor..., de er redde for utfallet. Det kunne ha blitt enda vanskeligere for dem..., konflikten mellom dem..., kunne kanskje få en annen retning..., bli enda sårere..., på en måte..."*
("Nora")

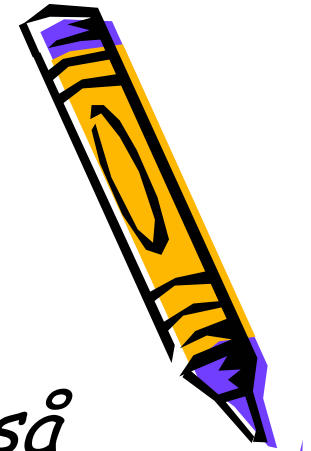

...eller hvordan invitere barn med?

- *"Ofte er utgangspunktet for at jeg inviterer med barna, at jeg spør: 'Har dere snakka med barna deres om det?' 'Nei..', 'men kan vi invitere dem med hit, så kan vi høre, hvordan barna deres tenker...' Det er mange som er gode til å se barna sine, ikke sant, men når det er store konflikter, ... så har jeg alltid vært opptatt av at barna ofte blir glemt... 'Nei, de merker ingenting av dette de.' 'Hvor var barna da?' 'De hadde gjemt seg oppe på loftet..' 'Ja, var døra lukka?' 'Ja.., nei..,' det er de ikke sikre på. 'Ja., hvis du går opp på loftet, og den andre står nede og roper.., vil du høre ropet?' 'Ja, kanskje...' Så begynner de å tenke... 'Kan ikke jeg få snakke med barna deres, så spør vi om de hører mer enn det dere tror..?' ("Mona")*

Å arbeide i opposisjon til eller i samsvar med sine "i-tale-satte idealer"

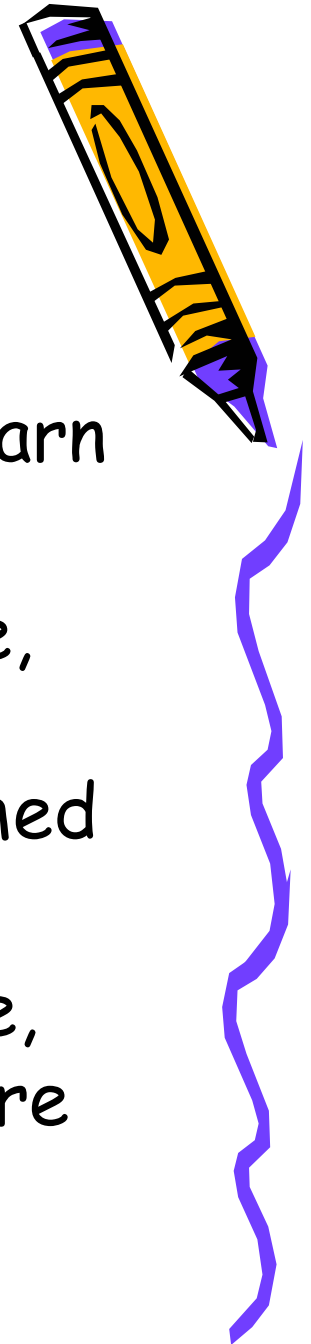
- *"Jeg husker den lille jenta, som hadde så mye håp; - og så ble hun så skuffet. (...) Etter dette tenkte jeg 'aldri mer', - men sånn har det ikke blitt. Jeg snakker med barn fremdeles jeg., men sjelden i samarbeidssaker"* ("Toril")

- *"Det kan være barn som rett og slett er opptatt av at her skal min stemme høres. Det er et veldig flott initiativ, - jeg pleier å støtte opp om det.."* ("Gro")

Å snakke med hele familien - sammen eller hver for seg

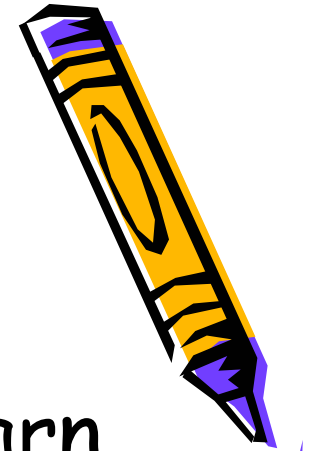
- Mandat og bestilling fra foreldre før barn inviteres.
- Helst foreldre og barn i samme samtale, med mindre barn og/eller foreldre eksplisitt ber om at barna får snakke med terapeuten alene.
- Når terapeuten snakker med barn alene, refererer terapeuten tilbake til foreldre etter avtale med barna.

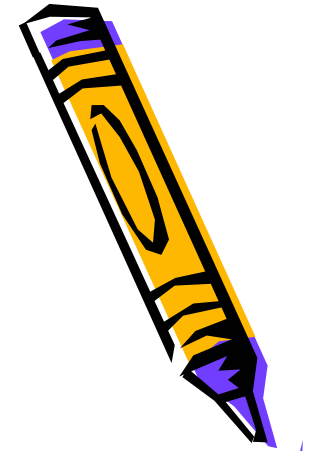

Barn må gis mulighet til å fortelle sine historier

- To begrunnelser for å inkludere barn
  - Barnas erfaringer og synspunkter er viktige og nødvendige bidrag når konflikter skal løses og gode ordninger for barna skal forhandles fram og settes ut i livet.
  - Barns behov for bekreftelse og bearbeiding av sine reaksjoner på samlivsbruddet og konfliktene, og for informasjon for å kunne skape sine egne fortellinger om forandringene.

Barns alder og modning - eller terapeuters kompetanse?

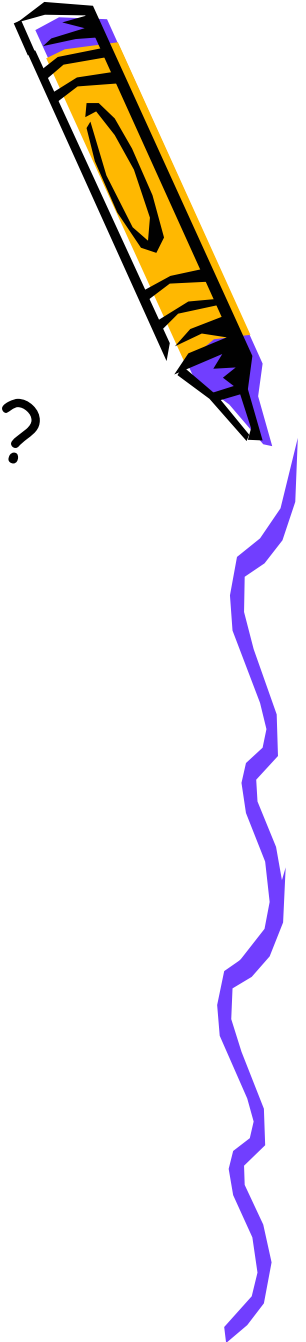

- 7-års-grensa har liten betydning, terapeuter som føler seg kompetente har barn fra 3-4 år, sammen med eldre søsken og/eller foreldre, med i samtaler.
- Om barn inkluderes eller ikke begrunnes med faglige holdninger (egne og kontorets tradisjoner), kompetanse og trygghet.

(in)kompetanse og (u)trygghet

- Erfaringer med å snakke med barn?
  - profesjonelt, privat
- Skolering, veiledning?
- Struktur, organisering?
- Kollegial støtte eller personlig engasjement?
- Kontorets faglige preferanser?

Utfordringer

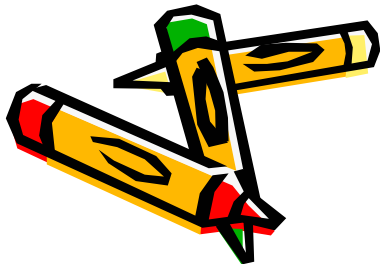
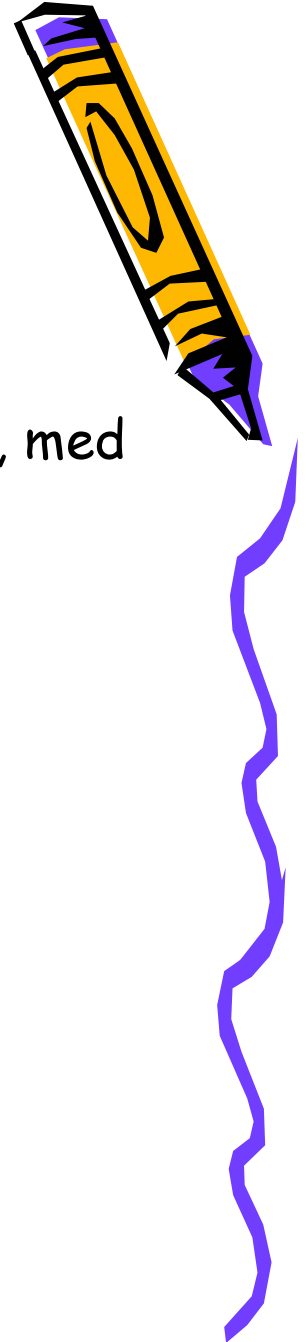
- Når terapeuter tar i bruk diskursen om det sårbare mottakende barnet, kan det hende barn får og gir for lite informasjon.
- Når terapeuter tar i bruk diskursen om det kompetente deltakende barnet, kan det hende barn får ansvar for mer enn de har forutsetninger for å håndtere.

Utfordringer forts.

Hvordan forholde seg til barn som avhengige deltakere, med rett til beskyttelse og deltakelse samtidig?

- Hvordan invitere?
- Hvilke barn skal inviteres?
  - De selvhevdende barna, med lydhøre foreldre?
  - De stille barna; - de som foreldrene tror klarer seg greit?
  - De med foreldre som vil skåne dem, eller som føler seg utrygge, og kanskje ikke ønsker eller orker å høre hva barna måtte ha på hjertet?

Konklusjon

- Barns fysiske tilstedeværelse og deltagelse i terapiromme gir tilgang andre forståelser av hva som er akkurat dette barnets beste, enn faglige og allmenne tatt-for-gitt-heter av hva som er barns beste.
- Samtidig utfordres den enkelte terapeuts og det enkelte kontors forståelsesmåter og praksiser, - og dilemmaer ift. terapi versus kontroll, og lojalitet overfor foreldre versus barn kan oppstå.

